

YHDENVERTAISUUS VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Suositus

1 (4)

20.10.2020

VWTDno-2020-906, 915
ja 950

Asia: Maskipakko yksityisissä palveluissa

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysministeriö (kirjaamo@stm.fi)

Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositus

Tausta

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on saanut kolme yhteydenottoa liittyen maskipakkoon yksityisissä palveluissa. Ensimmäinen yhteydenottoista koskee sitä, että pääkaupunkisudun koronakoordinaationryhmä on antanut suosituksen yksityisille palveluntarjoajille ottaa käyttöön maskipakko palveluissa. Suosituksessa ei kuitenkaan näytetä otetun huomioon, millaisia vaikutuksia linjauksella on henkilöille, jotka vammaisuuden tai terveydentilan vuoksi eivät voi käyttää kasvomaskia. (ks. esimerkiksi <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162266> Selvitys väestön kasvovuosojen käytöstä COVID-19-epidemian leviämisen ehkäisyssä s. 18 ja <https://vantaakanava.fi/uudet-koronalinjaukset-info-6-10/>).

Toisessa yhteydenotossa on kyse siitä, että VR on ottamassa 26.10.2020 käyttöön maskipakon ekstra-luokassa. Ekstra-luokat sijaitsevat yleensä junavaunun toisessa kerroksessa, eivätkä ole esimerkiksi pyörätuolia käyttävien matkustajien käytettävissä. Kyseiset matkustajat eivät voi hyötyä maskipakon tuomasta matkustusturvallisuuden lisäyksestä yhdenvertaisesti muiden matkustajien kanssa kyseisillä junavuoroilla. Ratkaisuksi asiakas ehdottaa, että VR ottaisi extra-luokan ohella käyttöön maskipakollisen vaunun myös sellaiseen osaan junaa, johon myös pyörätuolinkäyttäjät pääsevät.

Kolmannessa yhteydenotossa on kyse siitä, että näkövammaisen henkilö kokee, ettei voi terveydentilansa (hengitysoireet) vuoksi käyttää lainkaan kasvomaskia. Hän kertoo aiemmin käyttäneensä ekstra-luokkaa, koska näkövammansa vuoksi hänen on helpompi liikkua ekstra-luokan väljemmissä tiloissa.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä esimerkiksi terveydentilan, vammaisuuden ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (8 §). Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (13 §).

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki. (15 §).

Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia (5 §).

Huomioitavaa

Koska kaikki kolme tapausta vaikuttavat ongelmallisilta yhdenvertaisuuslain näkökulmasta, valtuutettu on lähestynyt erikseen pääkaupunkiseudun korona-koordinaatioryhmää sekä VR:ää. Tämän ohella valtuutettu kiinnittää sosiaali- ja terveysministeriön huomiota seuraavaan siltä varalta, että ministeriössä valmistellaan mahdollisesti maskipakkoa koskevaa lainsäädäntöä tai annetaan yleistä ohjeistusta siitä, miten alueellisten viranomaisten tulee toteuttaa koronaepidemian torjuntaan liittyviä rajoitustoimia koskien yksityisiä palveluntarjoajia.

Yhdenvertaisuusperiaate, jota Suomen oikeudessa konkretisoi yhdenvertaisuuslaki, lähtee siitä että henkilöllä tulee olla yhdenvertainen pääsy eri palveluiden piiriin, ellei ole perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävästi oikeutettavissa sitä, miksi henkilön ei tule saada kyseistä palvelua.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun arvion mukaan maskipakon asettaminen tietyssä palvelussa yleisvaarallisen tartuntataudin pandemiavaiheessa perustuu kiistatta hyväksyttävään asiakkaiden terveyden suojeluun sekä yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan takaamiseen liittyvään tavoitteeseen. Maskipakko näyttää myös olevan asianmukainen keino tavoitteen saavuttamiseksi siinä mielessä, että vallitsevan

tieteellisen näytön perusteella maskin käyttö on omiaan suojaamaan koronatartunnalta. Jotta maskin käyttöpakko olisi kuitenkin yhdenvertaisuuslain näkökulmasta myös muilta osin oikeasuhtainen keino hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi, tulee varmistua siitä, että käytössä ei ole selvästi asiassa relevantteja oikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja samoin kuin siitä, ettei maskipakko johda kenenkään kannalta kohtuuttomuuteen.

Siksi valtuutettu katsoo, että mikäli maskipakosta luodaan velvoittavaa lainsäädäntöä tai viranomaismääräyksiä, tulee tekstistä käydä ilmi, että maskipakkoa soveltavalla toimijalla on velvollisuus tehdä yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia, jotta palvelun piiriin pyrkivä vammaisen henkilö, joka uskottavan selvityksen perusteella ei voi asioida palvelussa maskin kanssa, koska maskin käyttäminen vaarantaa hänen terveytensä (esimerkiksi vaikeasti hengityssairaat henkilöt), voisi asioida palvelussa riittävän yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Oikeusvarmuuden ja ennakoitavuuden näkökulmasta olisi yhdenvertaisuusvaltuutetun arvion mukaan kaikkien osapuolten etu, että mahdollisesti valmisteltavassa lainsäädännössä tai määräyksessä otettaisiin kantaa siihen, millainen on se luotettava maskin käytön haitallisuutta henkilön terveydelle osoittava selvitys, joka palvelun tarjoajan tulisi ainakin hyväksyä sekä varmistettaisiin, että jokainen vammaisen henkilö voi hankkia tällaisen selvityksen kohtuullisen vaivattomasti tilanteessa, jossa maskin käytön vaarallisuutta henkilön terveydelle ei voi objektiivisesti arvioiden päätellä riittävästi jo tilanteesta ilmi käyvistä ulkoisista seikoista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

Ylitarkastaja

Jussi Aaltonen

Lainsäädäntöä

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 5, 8, 13 ja 28 §:t (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>)

Laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) 3 § (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141326>)

Hallintolaki (6.6.2003/434) 2 luku (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>)

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731) 6, 9, 15, 18, 19 ja 22 §:t (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>)

Vammaisten oikeuksien sopimus (27/2016) 4, 5, 9 ja 25 artiklat (https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2)